

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МУҲИМ ОМИЛ СИФАТИДА

Мусаева Н.С.

Тошкент Кимё халқаро университет, PhD доцент

Толибова Н. А.

магистрант

Аннотация

Имконияти чекланган инсонлар учун инклюзив таълим уларни ҳаётга мослашув жараёнида катта имкониятдир. Мактабгача таълим муассасаларида инклюзив таълимни ташкиллаштириш ҳозирги замон талаби ҳисобланади.

Аннотация

Инклюзивное образование для людей с ограниченными возможностями – это прекрасная возможность в процессе их адаптации к жизни. Организация инклюзивного образования в дошкольных образовательных учреждениях считается современным требованием.

Annotation

Inclusive education for people with disabilities is a great opportunity in the process of their adaptation to life. The organization of inclusive education in preschool educational institutions is considered a modern requirement.

Калит сўзлар: инклюзив таълим, имконияти чекланган, мактабгача таълим муассасаси

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с ограниченными возможностями, дошкольное образовательное учреждение.

Keywords: inclusive education, limited access, preschool.

Ҳозирги кунда келажак авлодни таълим жараёнига катта эътибор берилмоқда. Президентимиз ёш авлодни қанчалик соғлом фикрлайдиган ва ўз фикрини эркин баён этадиган қилиб тарбиялаш бугунги куннинг долзарб вазифаларидан эканлигини таъкидлаб келмоқда. Бунга ҳамоҳанг 2023 йил “Инсонга эътибор ва сифатли таълим” йили деб эълон қилинди.

Мамлакатимизда нафақат соғлом болалар балки имконияти чекланган болалар ҳам ўсиб келмоқда. Албатта бу тоифадаги болаларни қўллаб-қувватлаш давлатимиз олдида

турган улкан вазифалардан саналади. Шунга кўра Ўзбекистонда болаларнинг тенг ҳуқуқлигини таъминлаш ҳамда жамиятга эрта мослашувини амалга ошириш учун инклюзив таълим жорий этиб келинмоқда.

Инклюзив таълим бу имконияти чекланган болаларни ўз соғлом тенгдошлари билан биргаликда таълим олиши, биргаликда ўсиши ва барча имкониятлардан тенг фойдалана олишини кўзда тутди. Инклюзив таълимни самарали кечиши учун ушбу ишларни қанча эрта амалга оширилса шунча муваффақиятли кечади. Яъни мактабгача таълим муассасасида имконияти чекланган болаларни соғлом болалар орасига қўшиши орқали уларда дўстона алоқаларни шакллантириш мумкин. Мактабгача таълим муассасасида шароитлар имконияти чекланган болалар учун мос бўлиши лозим. Харакат таянч аъзоларида нуқсони бўлган болалар учун пандуслар, махсус стол ва стул, ҳаракатланиш учун ушлагичлар бўлиши лозим. Тарбиячиларнинг маълумот олий бўлиши, ҳамда қўшимча равишда ногирон болаларнинг ўзига хос хусусиятларини тушуниши, уларнинг имконият даражасини инобатга олган ҳолда педагогик, психологик, методик жиҳатдан ёндашуви талаб этилади, сабаби имконияти чекланган болалар учун профессионал таълим зарур ҳисобланади. Шунингдек ҳам соғлом болалар сингари имконияти чекланган болалар бир хил таълим олиш ҳуқуқига эгадирлар.

Шу ўринда соғлом болаларнинг ота-оналарга тўғри тушунча бериш лозим. Бунинг учун ота-оналар билан суҳбат олиб бориш, ногиронлик юқумли эмаслиги, бундай тоифадаги болалар ҳаммани уйида ҳам туғилиши мумкинлиги, ёки ҳаёт давомида ҳам ногиронлик келиб чиқиши мумкинлигини тушунтириш керак. Ногирон бола соғлом тенгдошлари орасида яхши, ижобий тарафдан ривожланиши мумкинлиги, имконияти чекланган болаларда ҳам яширин қобилиятлар мавжудлиги ва бу қобилиятлар соғлом болаларнинг ривожланишига ҳам ёрдам бериши мумкинлигини мисоллар тариқасида суҳбат орқали айтиб ўтиш лозим. Соғлом болалар имконияти чекланган болалар билан қанча эрта бирга ўсишни бошлашса, уларда инсонийлик туйғулари эрта шаклланишни бошлайди. Ҳамда барча ота-оналар болаларини қўллаб қуватлашлари лозим бўлади.

Болаларнинг ҳаётга мослашуви ҳам жуда катта аҳамиятга эга бўлиб, бунинг учун тарбиячилар болалар билан индивидуал равишда шуғулланишлари керак. Болалар ўзаро дўстона муносабатта бўлишлари учун шароит ярата олиш керак. Биргаликда қизиқарли ўйинлар, машғулотлар ўтказиш мақул, бу орқали болаларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш ҳам мумкин бўлади. Масалан арт терапиянинг изо терапия, эртак терапия, имоготерапия каби усулларида машғулотлар давомида фойдаланиш мумкин.

“Инклюзив таълим – ҳам соғлом, ҳам имконияти чекланган болаларга бирдек керак. Биз ҳар бир бола бағрикенг бўлишга ўргатиш билан бирга инсон кадриятлари унинг имкониятига боғлиқ эмаслиги ҳақидаги фикрни сингдиришимиз лозим деб

ҳисоблаймиз. Ёшлик чоғида боланинг руҳий ҳолати очиқ, эгилувчан ва ўзлаштиришга тайёр бўлади. Инсонлар орасида турли феъл ва қиёфага эга инсонлар мавжудлигига ўрганган болалар келажакда ўзларидан фарқ қилган болаларга зулм етказмайди. Жисмоний ривожланишида турли нуқсонлари бўлган тарбияланувчилар учун МТМга қатнаш, мулоқот қилиш кўникмаларига эга бўлиш имкониятини яратиб бериб, уларнинг кейинги ижтимоий мослашувини осонлаштиради. Болаларнинг бир-бири билан учрашиши фақатгина ўйин майдони ёки ошхона билан чекланиб қолмайди. Инклюзия тамойилини амалга ошириш мақсадида ҳар бир оддий гуруҳга уч нафар имконияти чекланган, масалан нутқида оғир нуқсонлар бўлган болалар қатнайдилар. Биз ҳомийлар томонидан қўллаб-қувватланадиган мактабгача таълим муассасалари сони кўпайишидан умид қилиб қоламиз”, - дейди мактабгача таълим вазири Агриппина Шин. Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, имконияти чекланган болани қанчалик эрта жамоага қўшсак бу ижтимоий мослашув жараёнини осонлаштиради. Жамиятнинг ривожланишига, унда бахтли ва келажакка умидлари ижобий бўлган ёш авлодни ўсишига ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Шомахмудова Р.С. Махсус ва инклюзив таълим (Халқаро ва миллий тажриба). Ўқув методик қўлланма. Фан ва таълим нашриёти. 2011 йил.
2. Musaeva N.S. The Specificity of the Communication Process of Children with Disabilities. International Journal of Progressive Sciences and Technologies (IJPSAT) Vol. 20 No. 2 May 2020. pp. 04-06
3. Қаҳарова Д.С. Инклюзив таълим технологияси. Ўқув ва методик қўлланма. Фан ва таълим нашриёти. 2014 йил.